

КОМБИКОРМ — МАЛГА ҮНЕЛИГ ЧЕМ

— Бистин эргеледин ажалышчылары, малга комбикорм цехинин кайлары партия болган чактагы доктанын улуу көндүрүшкү-биле танышкан, анда аялгыч кемчелерин күндөр дээш чамдык ажалларын чорудуп эгелеэн-деп, кол инженер эгелеэн айткан.

Сөөлгү үдө комбикорму мал ажалына калба-биле ажаллар турар апарган. Бойдустан боду буткен сийен, сөлдү шашып кемчелер малдын дүргөн өөрине, продуктуун беддеринге манг бээр буюмдар өздөштү. Кадым-шырак, эткер-сүткүр болуруна ажалгыч угулдуларын, белоктарын, витаминерин, антибиотиктерин мал колдууда комбикормдан немей а турар.

Комбикорм эртеме үдөздө тургустунун рецептерлер бугулар кылдылар. Оон-биле малга кайма-камак чокка кемчелер ажалы биче. Комбикорм бурдуу малдык эткерин, сүткүрүн беддеринге, өзүлдөм дүргөлдөрүнө тусуял агым рецептерлер-биле буюмдар, оуушын болгаш чөп ажалгаарга малдын продуктуду, өзүлдөм 10—20 хуу улгады.

Бистин эргеледин сайгарыла баазасы колдууда инектерин сүтүрүп, хааныларын эткерин бейдери, өзүлдөм дүргөлдөрү комбикорму буюмдар турар. Республиканы мал ажалы көнөкөн турар.

СЭКП Төп Комитетин болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлөли «Комбикорм үлөтүрүүнүн ажалын экинжидер талазы-биле кемчелер дугайында» доктанын чөпчөт чаа хулуун алган. Нинтинин малын баш санын өстүрөрүнчө болгаш продуктуну чорудуп беддеринче уланган ал чугула документ болуп. Бо талазы-биле бистин республикада агым байдалды баа мөөн соңгоар комбикорм буюмдарын экинжидер кандыг кемчелерин боттандырып чорударын чугалап бээрин Тыва АССР-нин Тараа продуктулар белегээр буюмдарга эргеледин кол инженер Чечек-оол Иванович Доспандан бистин корреспондентивис дилсэн.

дум, комбикормга херектел баа өскөн. 1970 чылда 22 муң тонна, 1971 чылда 25 муңу, бо чылдагы 11 айларда 29 муң тонна комбикормду колхозтарга болгаш совхозтарга берген бис.

Совет үдүстүк улуу байралам — ССРЭ-нин тургустуну-инданды бээр 50 чыл болуп оюн төлөнтүп үткүрү дээш сайгарыла баазанын комбикорм цехинин ажалдакчылары кызым ажаллашты, чыл планын хуусаа бетинде декабрь 1-де күүсеткен. Олар чыл төнчүзүңгө чедир оналгалан ажыр мун тонна комбикорму буюмдар сорулганы салган, оуу боттандырып киреңкерлеп. Комбикорм буюмдарын көндүрүлгө калып, оуу кызым алаал-шыгыларынче кичээндерине оуу кичээндерин салып турар. Агым үдө комбикормун шынары элэн экинжидер. Ычалга-даа ажалда

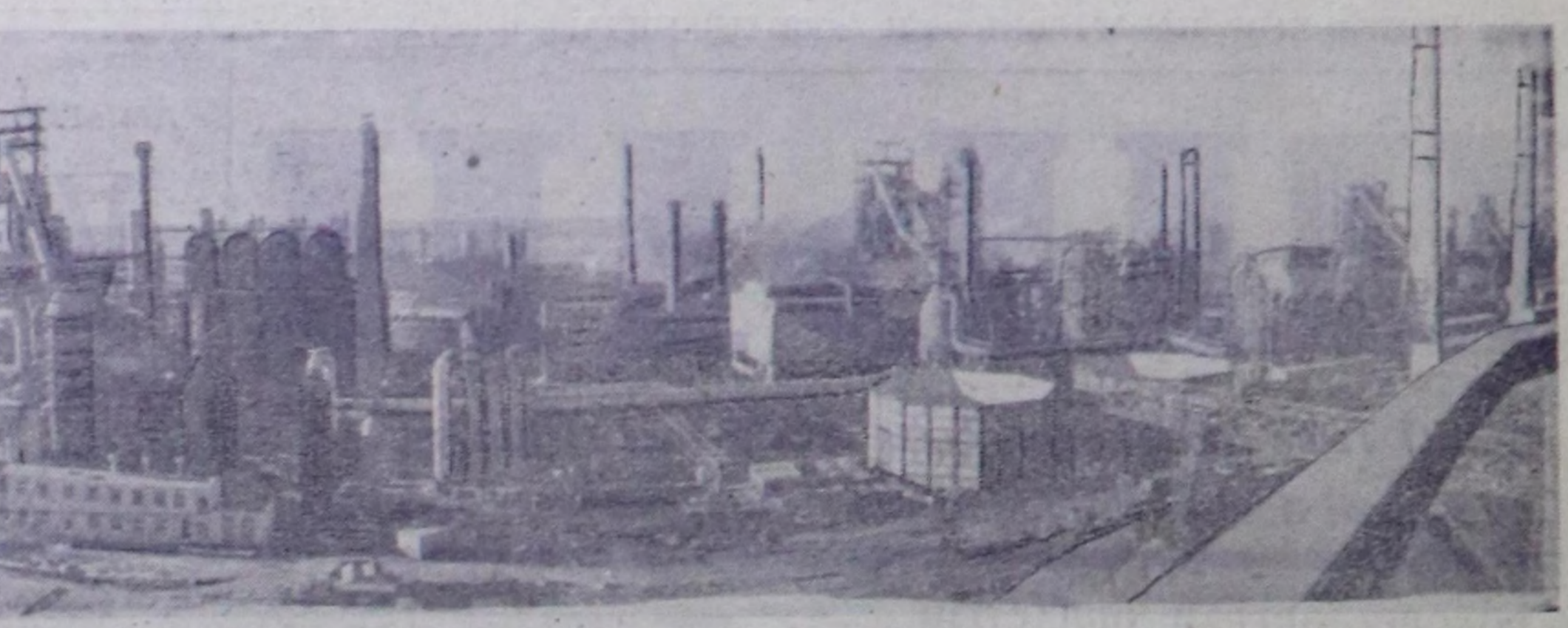
бегрелер бар. Кызылдын эт комбинатында ап турарымыс сөөк далганын шынары багай, буюм болуулар. Балга-ашынык мун ажал-агым черини белектер берип турары буюм далганы чогуру санын комбикорм кызымга челин-лес болуп турар. (Ышн буюмда каротин деп буюмал малдык продуктуну беддеринге дика ажалгыч). Ычанга-аш республиканын өскө-даа мун ажал-агым черлери буюм далганын комбикорм кызымга белектер бээр кемчелерин алмыр чугула.

Республиканын колхозтар болгаш совхозтарында комбикорму улууг өрткө-биле салдып алган, оуу кызым алаал-шыгыларынче кичээндерине оуу кичээндерин салып турар. Агым үдө комбикормун шынары элэн экинжидер. Ычалга-даа ажалда

шык черге төш маан болуулар. Комбикормуун ооста-мында химиятгы элементтер хөй болганда өл-шыкка, чымылга дүргөн үрелер. Ычанга-аш ажал-агым, мал чывес кылдыр чыдыр бээр.

Комбикормуун өрткө малдык продукциянын бот-үнеинге дорт хамааржыр. Ычанга-аш ферма саныга комбикорм шыгылар анмаарларын механизастап тургузар үе келген. Чыл келген тудум комбикорм буюмдарын көндүрүлгө болгай. Ону беш чылдын эгелеинде республиканын мал ажалында чылда 40 муң тонна комбикорму бээр арга биске бар алаар. Кызылда далган 1300 тонна комбикорм кызым заводду чоруду турар. 1975 чылда чедир республиканын колхозтары болгаш совхозтары оуу заводдун ажалына херек чугула арбай, чокчак-тарак, чиге-тарак дээш мунуш-тарак айымак, эт комбинатын сөөк далганын, мун ажал-агым черлери буюм далганын хөйүнү буюмдар турар ужураут.

Заводту «Тыва көлдө тулдуг» трест тууду турар. Амдым-ында туудун темпиз оожум. Трестин удуруткучулары республиканын кол экономикасы — мал ажалын хөгжүдөрүнө чугула тууду — комбикорм заводун 1974 чылда ажалга кызыр дээш буюм кемчелерин алмыр негеттиип турар-деп, эш Доспан түнеленде чугала-лаат.

Совет Энгелединде эң улуу домна-сүүгүнү тууду доостур деп турар. Оуу бааза Новолеңкинин металлургия заводун беш дугаар домна-сүүгү.

Бистин чуртун эң чугула туудуларында мунуш, ында бааза-ла дика хөй националдарын кичилери ажалдап турар. Бугу улуугун улуу байыраламын буюмдарында — ССРЭ-нин тургустуну-инданды 50 чымыл чокушман келген үдө туудуларынын хөй кичилерин оуу улуу водурулушкү-биле ажалдап турар; бо чымыл оуу сүүгүнү экинжидер ажалдадырдыга дугааган турар ужураут.

ЧУРУКТА: Новолеңкинин металлургия заводу. Солгай талада бешин домна-сүүгү.

(В. САДЧКОВТУН ФОТОЗУ. (СОТА-НИН ФОТОХРОНИКАЗУ).

НАЙЫСЫЛАДЫН ХЕРЭЭЖЕННЕРИНДЕ

СЭКП Кызыл хооронунуун кураалдар ажалыга республиканы наймысала — Кызылдың керөөн ажал-шчыларын курамы болуп, ССР Энгеледин тургустуну-инданды бээр 50 чыл юбилейинге турас-тааткан социалык чарыктын кандыг чоруп келгенге мунуштан, түнелди үндүрүп, сорулгаларын айткан, тилекчилерин апаа десиде-лөөн.

Кызыл хоорайнын херөө-жөннөр тоотугу байырадагы алдар буюмдарын социалык чарыкка идеалыгы киреңкерле-лөөн. Эрткен 11 айларда хоорайнык үлөтүрүлгө удуруткучуларын продукция буюмдар удуруткучуларын ажалы күүсө-дөрүнө херөөжөннөргө күш-агымды үдү-хууу кирген.

Күн-агымдын буюмдары-нун беддерин буюмдарга коллективтеринге чугула айт-кучу болу берген. Оуу бир айларын дүргүдөгү Кызылдың тууду буюмдарын, эт комбинатынын, агым заводун, автоөткөргө заводун, текстиль заводун, инженер-тех-никтиг ажалдакчыларын күш-агымдык буюмдарын беддерин челин алган. Улуг-Хемин мун үдүртүп ажал-агымды, Кызылдың сайгарыла баазасын продукция сайгары-нын планын ноябрь айда-ла

күүсөдөрүнө. Колдуула херөө-жөннөр ажалдап турар Кызылдың даарымыла комби-наттык, хууда чамгылар-биле хөй дугаар фабрикада күш-агымдык сагыла-чуруму бичкымак. Илалыга даары-мыла комбинатында 274 дугаарымык, бичкымык бер. Оларын 126 киши коммунист күш-агымдык шапканын, 42 киши бедик мерген-лөөн, сорулгаларын айткан, тилекчилерин апаа десиде-лөөн.

Кызыл хоорайнын херөө-жөннөр тоотугу байырадагы алдар буюмдарын социалык чарыкка идеалыгы киреңкерле-лөөн. Эрткен 11 айларда хоорайнык үлөтүрүлгө удуруткучуларын продукция буюмдар удуруткучуларын ажалы күүсө-дөрүнө херөөжөннөргө күш-агымды үдү-хууу кирген.

Күн-агымдын буюмдары-нун беддерин буюмдарга коллективтеринге чугула айт-кучу болу берген. Оуу бир айларын дүргүдөгү Кызылдың тууду буюмдарын, эт комбинатынын, агым заводун, автоөткөргө заводун, текстиль заводун, инженер-тех-никтиг ажалдакчыларын күш-агымдык буюмдарын беддерин челин алган. Улуг-Хемин мун үдүртүп ажал-агымды, Кызылдың сайгарыла баазасын продукция сайгары-нын планын ноябрь айда-ла

туур түнелдерин үдүртүп келген. Комбинатта эге бил-леник политкомандында хөй кичилерин белектер, бот-ты-дыгылар уруу чугула болуу-нун идеалыгы киреңкерле турар. Оуу агымда типогрфия коллективинде херөөжөннөр чөвүлдөргө ажалы баа эки, Мергенли талазы-биле билг беддеринин буюмдарына хөй кичилерин хуура туткан. Олар боттарын ажалдап турар буюмдарын продукция буюмдарын боттандырып болгаш чогадыкчы, чарыкчы сары-наларын киреңкер кемчелерге идеалыгы киреңкер, оуу буюмдарга ажалдагы бот-тандырып турарлар.

Республика эмнегелеинде херөөжөннөр чөвүлдөргө оуу утканы агым-инжен-дери болу хуурага идеалы кылган хоорайнын херөөжөн-нөр чөвүлдөргө даргазы Х. А. Кротская оуулаан дем-дегден. Ортумак болгаш дөдө эртемниг медицина ажал-дакчылары ажалды чоңа совет медицинанын челин-кичилерин тавыштырып, кал-дыкшыла тавыштырып 614 бөксөлөрүн кылганар. Меди-цина билигдерин пропаган-данын ажалын эртүртүл-лөөн. Тематиктиг кемчелерин организастап эртүртүлгө идеалыгы киреңкерлерин бө-

ва ажаллар. Оларын башта-лап биле «Ада-чуртту ажал-биле ажалдакчылар», «Меди-цина ажалдакчыларын чугу-дөр» темаларга болгаш коочу-лар-биле ужураштыла кемчелер хөй кичилерин кичилерин, утканыларын болуу эрткен. Эмнегелеин сайгарынын арамында эки ажалдык сал-гылар, эки ажалдык кичилер-ге пунктуу, үдүлтерин паа-та дөш социалык чарыктын түнелдин болуп, эмнегеле-рге арыг-шеверин, сагыла-чу-румуну бичкылаарыга дуа-алы болуу келген. Ындыг чарыкка 600 ажал кичилер киреңкер турар.

Хурака «Тере-Хөл» колхоз-туу, «Көк-Тей» совхозтуу бол-ган Кызыл-салдымны, Куруу бичкымык, агрохимия лабо-раториясынын, столовалар, ресторандар трестинин, пасса-жирлер АТБ-инин херөөжөн-нөр чөвүлдөргө Совет Энгеле-динин 50 чыл юбилейинге турас-тааткан чарыкка киреңкер, чарыктын негеле-дерине дүштүр эки нургу-зүлгө челин алганын дем-дегден.

Тоотугу юбилейге алдар буюмдарын чарыкка белик нургузүлгө челин алган херөөжөннөр чөвүлдөргө шапкандарын тывысман.

О. ОХЕМЧИН.

СЭКП Тыва обкомунуң IX пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга

ЭЭЛЧЕГЛИГ КАДАТ, ОНУ БОТТАНДЫРЫП ТУРАРЫ

(Төңүзү, Эгеин 1-ти арманда). Амыртарын мал ажалыгыче хара турарыга хамаарыштар «Алаш-Мадыр» совхозтуу хуучун хойкууларынын бирөөн Ойрак Доржу солун болады чугулап турар. — Амыртарын мал ажалыгыча хара турарыга үдөргө бригададарын тургузар болза, чогуру деп боодар мен. Ындыг бригадаларын суурдан мрак эвес черге тургузар. Оуу удуруткучуна эң-не коочун хойкуу тумуулар. Оуу хойкуу амыртарын хөй кадарынын, оуу ажал-тө-жөрүн мергенлигине өөрдүрүп апаар. А кадары амыр-тарын буюмдарга ажалдык шпачиткеш, суурга баян-кал-дык хандырар херек. Ычанга болза, амыртар мал ажалыгыче туралы-биле баа-ры чугула чок.

Хоочун хойкуу бо сава-дык черде чоңут. Ажал-агым-дарын удуруткучуларын амы-ртарын тусуял бригадаларын тургузары өөрөнч көр-зе чугула.

Чыраа-Бажыкь совхозта хойда 10, бода маада — 6, шутуу 16 малтын өрөгө ээчег-лиг кадатче кирген. Оон иштинде үш кодан малдык кадарчыларын бүрүн ээчегже ишдөөн. Үш кодонун ка-дарчылары 6 өл-бүдө шутуу-зу суурга чурттал турар. Чү-дө суурдан чурттал, кичи-тагы барып ээчег эрттир-гөн, кадарын малын экинге хүдөткөн эш көлөр.

— Төрүөс маага бүрүн ээчег-лиг кадатты боттандырып болуу чүдө-дир — деп, Чы-раа-Бажыкь совхозтуу кол зоо-техники эш Куулар өнер-оол беле суурал-оол, семар-тир ийек кадарчылар Сук-бакай биле Нарын-оол олар бүрүн ээчеглиг кадатче кир-дилер. А хөй кадарчылар ам-даа чарык ээчегде хө-жөр. Оларын чооту бүрүн ээчегже ишдөөн апаат бис.

Ишдөөнүн бодура, чарык ээчег бургуналар башы-мыс кылган-дыр. Мурунда кодан мал санына-ла ийи өл-бүдө одарга көкүчү чоруп тур-ган болгай. Ам ээчеглиг ажалды кирген малчыларын күш кезин суурда чурттал берген.

Бо арта амдызында бодуу боттандырып турар-да болза, да-раамында чылдарда ол-ла хө-жөр чарык ээчегче малчы-ларын арттырып болбос. Ажал-агымдык удуруткучу-ларын кол сорулганы чүд дөргө, малчыларын чарык ээчегде бүрүн ээчегже ишдөөн челин алмыр бо-лур. Оуу челин алмырны кол негеледен суурга чурт-талга бичкыларын тударып кадарынын, коданарык ка-лааларын хөй беш мал киреңкер алдылар. Каданарда эрти кажаларын алдым, чаа кажаларыны ийи түдүп турган, үш кодан хойкуу ийи кодан малдыр улгагитты ка-дар, мунушын бир коданга кадарын санын үш кичилер тургузар херек. Ычан бүрүн-биле ээчеглиг кадат-ты чорудары койтуу таарым-чалык апаар. Ийи кадарын коданга артып калган, малын кадарып турда, үшкүу ажалыга дыштангы турар. Оуу челин алмырнын кара-чалык арзам — коданарын улгагитты катыштырары. Оуу ажал-агым бүрүңгө-ле бот-тандырып болур.

Малчылар чурттар ба-жык-балгат, мал кажаларын тударына совхозтарга ажал-дакчыларыны көндүрүлгө ийи айтырдыларын республика-

нык Көтө ажал-агым мини-стерствозу, Саң министерствозу болгаш Совхозтарын буюм-дары каттыкшышкыны өрө-лөп көрү чугула. Тууду мунуштан ажал-агымдык чарык турар ажал-агымдык совхозтарын мал ажалын туудуларын кызымга амдызында дик-челес болуу турар.

Бо чугула айтырдынын оуу кичөөнөй салза, чогуру баа бир талазы болза, ээчегин ажалдык ажал-агымдык дугабында таймыр ажалын партия организастыларын мал-чылар ортузуна калбертип чорудары болуу. Суурга-чурт-талгында, малды ээчеглиг кадарында оспаскарар ийи-чалыс кичилер мунуш-тарын арамында ам-даа бар. Бо чүд дөргө, социал-поли-тиктиг оуу чугула хөмөгүн ужурудузын чамдык мал-чыларын чедир бичкыи турары, малчылар орту-зунга таймыр-массалы бол-ган политикалдык ажалдык челин чегеңкерле-лөөн.

Малчыларын ийи ээчег-лиг ажалды суурга доктаамал чуртталгыче ишдөөн хө-жөр бот чөптөрүн чыла-дырып, ол ажалды шуду-дырып СЭКП-нин Чоюн Хемчин райоону, рай хуу-сум болган роң көрү ажал-агым эргелең кичөөн-гейи күнүндөргө чөгуру. Бо херекте, мурунче ажал-агымдык, илалыга Танды райоонда «Революциянын ажал-агымдык» колхозтуу ээчеглиг кадатче бүрүн ишдөөн мал-чыларын дүргүлгө ажал-агымдык чугула.

ЖАРЫСАЛГАЛЫГ ҮЕ

Тому районуң «Тоора-Хем» совхоз бо чылда 2570 баш бода малды, 47273 баш шөр малды кыштагалдын турар. Совхозтуг дирекциянын, мунуштан болган хөй-интиг орга-низацияларын кыштагалаш-кыны организастыг эрттир-гө талазы-биле кемчелерин ша-дэ-ла ал эгелеэн. Мал челин коданарга чедирине, ка-жалар ажалдагыларынга элэн-кап шөфтер организастатты-ган.

Кыштагалашкынын ха-рыкысалгалыг үеинде мал-чыларын ажалдык-чурт-талгынын экинжидерине, оларын ажал-агымдык буюмдарын буюмдар баа кичөөнөй салдым турар. Хөй-лү-Мөсте өшкү кадарыны Көк Чачыларын, Толбузда хөйкуу Кол Бүрүлгөнин, Көк-Чар фермазынын ажал-агымдык болган өскө-даа малчыларын баян-бал-дыгында, кажаа-хорамы-нык-да шынары септел-ген — оң түнелди.

Тоюнуң муракчы мал-чыларын бирөөн Көк Ой-кучурунун үдүртүп келген. Мал челин чөп ажалгаары болган оң чарыгалын хы-нары — кыштагалашкында көңүл чүд. Ындыг турбже анал хамаарышын хажы-дыкшынар «Тоора-Хем» совхозка бо-ла илереп кел-ген турар. Оң чылоо Авай-Хаакта турган 200 ажал пент-нер ситенин ээтиң бел-гилден көрүп болуу. Чылда кадарчыларын Көк Тогаалай биле Көк Сөдөбаа ийини

Суур — кышка үдүлгөргө белекчөөннөргө бирөөн. Оуу чугуа кургаг өлөнтө бенин 10 тоннаны кыштаалда болуу алган. Оуу Утугу-Бузуң деп черде кыштагалып ситен-даа, ситозу-даа бүгү инектерин кышты өтүр чиринең чет-чи. Инектерин дегенде ба-да эки, чөп дүргүдөгү ийи өл-бүдүрүлгө хонута 650-ден 800 грам чедир дегенин не-мөс турган. Сайлыг-Хөлдө хөйкуу Бараан Луу, Тама-ка ажал инек кадарымын Көк Нагаам оун ийинин малын кыштан мөди амыр дөш баа шудуру ажалдап тур-рлар.

Мал челин чөп ажалгаары болган оң чарыгалын хы-нары — кыштагалашкында көңүл чүд. Ындыг турбже анал хамаарышын хажы-дыкшынар «Тоора-Хем» совхозка бо-ла илереп кел-ген турар. Оң чылоо Авай-Хаакта турган 200 ажал пент-нер ситенин ээтиң бел-гилден көрүп болуу. Чылда кадарчыларын Көк Тогаалай биле Көк Сөдөбаа ийини

харысагалга чок чорудуу у-жуу малды болган. Шаң мунуштан таварыгаларын кай-зын ол дээр. Көк Байыр удурткан сүт-бараал ферма-зын кышталыла 72 тонна сарваат инектер тө бөлөп кирген, чарыктын дөш-лөп каалма. Кууэ-Шивиде 49 дөштөр ситен баа-да ыныг байдалга таварышкан. Көк Аңгарбайнын кадарган хөк 2 тонна чымыл көк-сууаны хо-чорган. А Талыга турган үш сарваатты чугуа оруу артып. Оуу салбыр эргелеңкери Куу-дар Ким-оол боду бенин бил-бөөн.

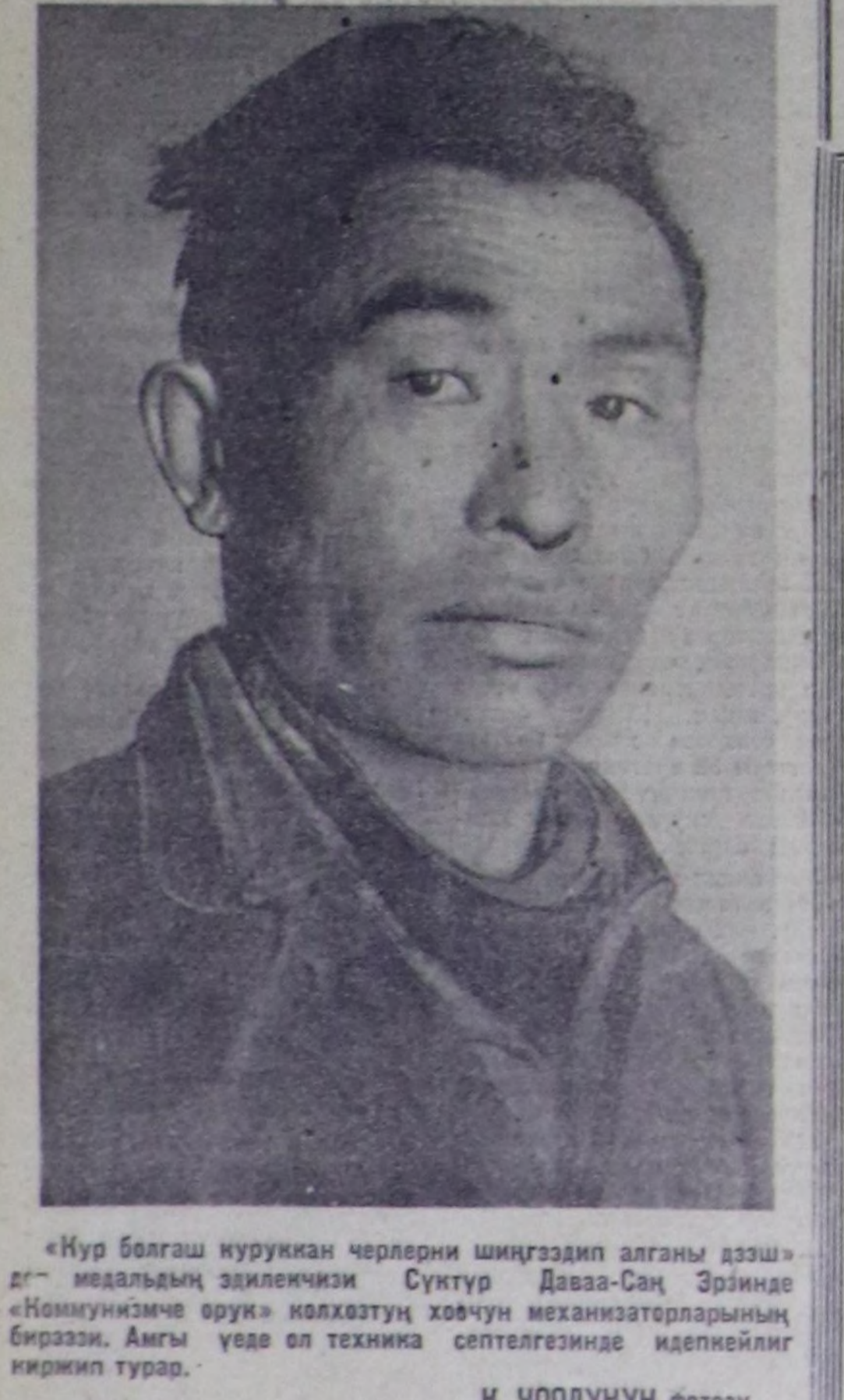
«Тоора-Хем» совхоз бо чыл-дын ситен көзөргөни планын 73 хуу, ситос планын 110 хуу күүсеткен. Оуу мал челин малчыларга хууар ажалды кол зоотехники муну-чага чедир дооспаан. Оң та-ймын чамдык малчыларын мал челин төчөгөлү тур-рар баа илереп.

Ажалга харысагалга чок ийи-чалыс малчылар ажал-дарчыларын Көк Тогаалай биле Көк Сөдөбаа ийини Күштүг-Көжиг фермазын

бар ийи ситта алысман, ийи ийи ситта бөрүгө чиркең ка-дарчыларын боттандырып ажалды боттандырып алаат тогер өлөк болуп алаан Көк Са-лар-оолду болган өскө-даа уругу алап болуу. Илалыга арагалашкын түнеленде 45 хөйкуу бөртө өлүргөн Көк Сөвөк биле хөй инек кадар-чы Панаев Панын оларын совхозка чедиреп когарын эңдир болган чогуру көзөм-чөвү нургузу ужураут. Сөөл-гү чылдарда кажаланын көр-жөнүн хоорун бөрөөн, ситен эчегин бөрөөн ази бичкымык чугулап бөрөөн дөр хоон-вер чамдык малчыларга бар апаар. Оуу дөргө, азырадык-чы хөш-дур.

Тоюнуң хари бо чымыл улуг болган. Малын бүрүң-ге Бүгү-эңгеледин чарыкка киреңкерлеп, малды хур-кын амыр дөш бөтү жү-жү, арга-дуржулганын үдү-рүп ужураут. Малчылар эң-не чымылгыч, эң-не ха-рыкысалгалыг үеин келген бо.

К. АРАБАН.

«Нур болгаш нурукан черлерин ишдөөдүп алганы дээш» — медалың эйлекчи Сүктүр Даваа-Саң Эринде «Коммунисттик өркү» колхозтуу хөвчүн механизаторларынч бирээс. Агым үдө техника септелгенде идеалыгы киреңкер турар.

К. ЧОДУНУН ФОТОЗУ.

Шынарнын беш чылы

Бистин республиканын үдүртүп буюмдарын Ком-мунисттик партиянын болгаш Совет казактын үдүлгөн док-танды, шиптилерин ажалды-рыла боттандырышкан, про-дукция буюмдарын үдүлгө-дөрине дүшпөй турар. Ылангыч ситен техниканы экинжидерге таарымча чок байдалдар бар болган. Хынал-да эрткен агрегаттарынч бол-ган өскө-даа кемчелерин санын 13 хууу катан эде кы-дырыпче эгиттинген. Оуу буюмдарга ийи хыналды-кын түнеленде септелге ажалынч технологияны кү-рүне стандарттарынч бед-деринге дүшпөң, белек шынарынч септелге дээш хы-налда кошмак байдалык бол-ган. Оуу түнеленде хынал-дык кемчелерин 27 хуууу катан эде кызым-биле дөш эгит-көөн. Кызылда районга ар-замын «Сельхозтехника» сал-гырында септелген шына-ры чымыс, мунда септелген канчаар кылган тодаратып турары кошмак. Хөмчөр бол-ган мөшөдө кызыр дерлөг-лөрүн ажалдагылар чөптө-р бар. Шенелде кызыр-нын негеледерин пареметр-лер ажал-агым күүсетпей тур-рар.

Чөптүң амырлар ханды-рыла министрствозунуң буюмдарыныч продукция-

ПРОДУКЦИЯНЫН БЕДИК ШЫНАРЫ ДЭЭШ

салып турарын хыналдалар тодараткан. Чылаанын «Сельхозтехника» салбырнын ситен үдү-дүргөн тракторларынч шы-нары стандарттарынч негел-деринге дүшпөй турар. Ылангыч ситен техниканы экинжидерге таарымча чок байдалдар бар болган. Хынал-да эрткен агрегаттарынч бол-ган өскө-даа кемчелерин санын 13 хуууу катан эде кы-дырыпче эгиттинген. Оуу буюмдарга ийи хыналды-кын түнеленде септелге ажалынч технологияны кү-рүне стандарттарынч бед-деринге дүшпөң, белек шынарынч септелге дээш хы-налда кошмак байдалык бол-ган. Оуу түнеленде хынал-дык кемчелерин 27 хуууу катан эде кызым-биле дөш эгит-көөн. Кызылда районга ар-замын «Сельхозтехника» сал-гырында септелген шына-ры чымыс, мунда септелген канчаар кылган тодаратып турары кошмак. Хөмчөр бол-ган мөшөдө кызыр дерлөг-лөрүн ажалдагылар чөптө-р бар. Шенелде кызыр-нын негеледерин пареметр-лер ажал-агым күүсетпей тур-рар.

Чөптүң амырлар ханды-рыла министрствозунуң буюмдарыныч продукция-

нык шынарын экинжидеринче кичөөнөй кошмак. Кызылда теңелгө септен радиоте-левиаратурадын 60 хуууу чедир кыдырмаан чөптөр бар болган. Уреэбон ден ке-мчелер чарыктын солаан не-мөс демделгелер кылган, чурттакчыларын төдөр ап турган. Амдырал хандырыла комбинаттарынч баян хө-жөрчөлдөрүн эш шынарыг кылдыр кызым үдүлгөргө ийи шиптилерин ишдөөн турар. Ме-бельди буюм доулаарынын, шөвөрлө кызымдык шына-ры багай. Белеттөө кылдыр кургардыр камералар не-мөсгө дүштүр барык-ла ажалдагылар турар. Комби-наттар артка чугула дерлөг-лөр-биле хандырттымаан. Бү-дүрүп үдүлгөргө продукция-нык шынары хымаарыч чугула кичөөнөй салбыр турар. Амдырал хандырыла комбинаттарына хымын продукцияныч 30—50 хууу-зуну шынары багай болу-улан.

Улуг-Хемин мун үдүртүп ажал-агымдык продукция-нык шынарын экинжидерин аргалар бер-даа болза, ол буюмдарына удуруткучу бө-айтымын чугулага нообейн

турары эдентиг. Дилген ма-териалдарын сайгарын турар үдө оң соругу беддин тур-рар таварыгалар бар. Чер-боник мун белегээр пункт-туу 147 кубометр дилген ма-териалдарын чогуру эртөөн-дөр ар өрткөсө саткан. Өр-төөн улгагитты сайгарынын мунда таварыгаларын му-рунда-даа каталтап турган-дык фактылары эвөөш өвөөс.

Кызылдың агым заводун, хлөб заводун, пиво заводу-нун буюмдарын үдүртүп турар продукциянын шынарын экинжидеринге кичөөнөй күш-агымдык чугула. Кызыл-дын тууду буюмдарын белек-чөөн тууду буюмдарын шынары чымыс. Луубууноу чогуру кон-дизацияга чедир белек-чөөн турар. Продукция-ныч 30—40 хуууу хуууу-зуну таварык келген. Тодаргылаарга, тууду буюм-дарын буюмдар азы кызыр десин эвөөс, мунга-дагыр дөштөлдөргө тилекчөөн болуулар. Тууду буюмдарын шынары префкураит буюмдар сатар артаан буюмдарын элээр ужураут. Уреэик тууду-бу-биле бичкымыр хавазы салган тууду буюмдарын буюмдар эвөөс ажалдап, кары-ла таварык турар. Оуу ужурунда тууду буюмдарын,

темпиң чымырар. Тууду буюмдарынч технологиянын экинжидеринге кичөөнөй са-дык, заводдун цехтерин чаа дерлөгелер-биле хандырып

Россияның күчүлүгү базымы ЧУРАГАЙЛАР ЧУГААЛАП ТУР

Россия Федерациясы — Совет Эвелелине боюнча турар деңгээлде он беш республиканын арасында эң улуу республика. Оң девискээри — 17,1 миллион дорбөлөң метр.

Совет Эвелелинеде эң негизиндеги болгон кара чачы федеративтик республика — РСФСР. Оң девискээри 16 республика, автономиялуу облустар, автономиялуу округ кирип турат.

Россия — Советтердин Төрөзү чурттуу. Ам Россия Федерациясында 27,5 миң Совет бар, аларда бир миллион ажыг депутат согулган. Республикалардын Дээди Советинин сессиясында (1971 чылдын июни) 894 депутат согулган.

Эвелелинин ишти үзүтүрүдү буюрушкунда Россия Федерациясында ужуруу-дузасы оңаа улуг. Бистин республикасы Эвелелине бүдүргөн буюу нефтини, автомобильдерин бистин дөрт кезинден хойун, электрэнергияны, химикти, металлдарын, цементин, шүттү ийи хире кезин, металлдын, хомур-даштын, көдө ажал-агыл машиналарынын дөң кезинден хойун, газды 41 хуууну, тууду ийи-и-и-и 93 хуууну, пестерин 47 хуууну берип турар апарган.

1971 чылда республика чүгө чачыгынга дүргүзүндө: 127 тонна канын, 955 миң киловатт-шак электрэнергияны бүдүргөн, 372 тонна нефтини, 125 тонна ажал-агыл канын, 1,6 тракторуну, 7,7 автомобильди, барык 99 миң метр посту болгон өскө-дөө хой продукцияны кылып үндүрүп турган.

1975 чылда РСФСР-ге үзүтүрүшкүндө хемчээл-лө 1970 чылдын деңгээлге 47 хуу улгадыр. Оң-биле кыды эртеке беш чылдазынга бодартуу хуу бүрүзүгө бүдүн чартык каттап хой хемчээлди продукция оонакыр.

Электрэнергия ажалдан үндүрүр таалаы-биле РСФСР бөгүн Европада бирги, делегетие ийни чери ээлэй берген.

Бистин бүгү чуртуустан бүгү тарылга шөлдериниң дөң кезинден хойу РСФСР-ниң үзү-хууунга оонакыр. Россия таранын, картофелдин дөң кезинден хойун, айы-доогуниң, тарымал тооруктуң 50 чыгам хуууну, чигир себазаның дөңгүзү бир кезээ, хой ыркуларын болгон импорттарын берип турар. Республиканың хову-шөлдеринде ажал-бүрү культураның ийи муң чыгам сорттарын тарып өстүрүп турар.

Күш-ажылдык энергия чөпөслөшкөн Россия Федерациясында колхозтарында болгон сохтоозтарында, ажалдан турар чачыгын кыжине оонаштыр 1971 чылга чедир 13,6 аят күжү болган.

Республиканың бүгү чүк саарылганын дөңгүзү үзүндө хойун демир-орук транспорту-биле боттандырып турар. Совет эрге-чачыганын чылдарында Россияның демир-оруктарынын ишти узду дурту ийи каттап элзи ажал, барык 40 миң километр узун, ол үеинч дүргүзүндө ол оруктарга чүк сайгарыламы 40 ажал каттап өскөн.

Совет эрге-чачыганын чылдарында республиканың хоорайларына барык 600 хоорай нешешкен. Ам оларын саны муңга чоокшудай берген.

Чуртталга фондузу чүгө хоорайларга бөзүп дайып мурвудат. 1946 чылдынга дөңгөзү, барык 4 каттап өскөн. Тоску беш чылда Россия Федерациясында ийни шоду 31,5 миллион дорбөлөң метр чуртталга бажынарын турарын төлөшкөн. Ол чүдү дөңгө, Россияның чоңуңу ажал барык дөңгүзү бир кезээ чагайдык дуттуган чыда кварталдарын алып ажал боттарының чуртталга байдалын экижидип алып дөңгө ол-дур.

Россияның улустарының хой националдык өг-бүлөсиниң культуруту амдыралы чылдык-на улам чырыкчалдыр хөгжүп өрөр. Мында, чижээ, улус өөрдилеге оңаа хөгжөөн. Ам республикада ийни өөрдилеге чүс муң ажал школазы бар. Оларда 25 миллион чыгам кыж өөрөнч турар. Федерацияның девискээринде 462 дээр болгон 2450 тускай ортумак өөрдилгө черлери ажалдан турар.

РСФСР-ге эртеке ажалдыкчыларыны саны 1972 чылдын январь 1-ге чедир 600 миң чыгам кыж болган, оларын арасында 180 миң кыж эртемпериң доктору болгон кандидатты аттй.

Россия Федерациясында 10 миң кыж бүрүзүгө 204 студент оонакыр, ыңаарга Японияда — 125, Францияда — 96, Англияда — 83, Италияда — 78, ГФР-де — 56, Турцияда — 40 студент оонакыр турар болтай.

Россия Федерациясында ам культураның болгон урап чүздүң 140 миң чыгам ажал черлери бар. Россия 310 театрдык, Бүгү-ле автономия республикаларда болгон об-ластарда, чачык пайопал округтарда национал театрлар тургустунган.

«Номуу-масаежел» деп ленинч дөңгү федерацияның хой миллион ном фондуларын 90 миң массалык, техникти болгон тускай библиотекаларын ажалдык тодргай боттаткан.

50 миң ажал-бүрү аттарды 1 миллион ажал эквипажер помарын, РСФСР-ниң улустарының он-он дыдарында болгон дайнык дылдарга бистин республикасы чыла бүрү дорай үндүрүп турар. Оларын арасында — революция мурунда боттарының үзү-блжын чок чораян 22 улустуң дылдарында база помарын парлап турар.

Россияның 605 музейи тогу-революция талаам-биле эң үнең чүдүдери кадалган турар, олар чурпан чурктарын, скульптураның, фарфоруну, бүрүгү өт-херекселди ховар дөң мерген кылдыган чүдүдери база чымы алган.

Чоңуң чагай чоруунуң шалкын өздүгөсиниң көргүзү-лериң бирөөн болза республикада күрүнө болгон кооператив сядының бараан саарылганың өздүгөсиниң чур-рагайлары болуп турар. 1969 чылдынга дөңгөзүгө 1970 чылда үрүмкөтөн сядылар бараан саарылганы барык ийи каттап өскөн. Сядыг четкян чагылаш чок бөзүп турар.

1971 чылдын тоңуңуңу чедир РСФСР-ге 392 миң ажал эчки болгон ортумак эртемпег 1260 миң медицина ажалдыкчымы ажалдан турган. Чоңуң ол муң кыж бүрүзүгө 30 эчки овалкыр. Ол дөңгө АКШ-тынга дөңгөзүгө 19 специа-лист хой болуп турары ол. Эмшеге албан черлериң четкян сохсал чок өзүп өрөр.

Чаа беш чылдын чүгө баштайгы чылында бестин Россияның кадыкшыдылга черлериң 11 миллион чыгам ажалдычлар болгон албан-ажалчылар боттарының кадымын экижидип алган. 16 миң орунук чаа санаторийлер болгон дыштандалга бажычылары ажалдалга кирген. Сибириниң болгон Ыраккы Чөп чүктүң улам хөгжүп, сайырап олар районнарыга кадыкшыдылга черлериң четкян калбарычыңе оңаа кичээлгиин салып турар.

(СЭТА).

УЛУСТАРНЫҢ ДЕН ЭРГЕЛИГ ЭГ-БҮЛӨЗИНДЕ

Соңгу-Осетин АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң

Даргазы Т. С. ХЕТАГУРОВА чугаалап тур

Ирстоппуң дагаларын көргө, улуг-чагай болгон чараш-даа. Дан адың, хун нараа менгилериг даг бажын ионуу кэрге ол өзгө чараш болгулар. Олар чүгө чараш өлөс, хары-даа байлак-эрти-нелик-даа болтай. Ол дугайын шат-шайдан тура улус бил-дир чораян. Халык Россия үеинде хөрөгөтөйнер бол-ган дайнык капиталистер бестин оларынч чакырып каан эртиненчте өртп кир-ренин орданнаш тайгачан-лар. Ыңаа-даа меңи-хар-биле шыптыган тайга-сын-лар санап четпес эртиненч чүгө оларынч бөзүлгү ээлери — совет кыжилерге хайыр-лаан.

Соңгу-Осетия — девискээ-риниң болгон кыжынның саны-биле улус өзс автономия республика. Оң чижээден бестин ленинч национал политиканың кайгамчыктыг үрө-түңдөдери каракаа ко-стут турар.

Совет эрге-чачыганынч эте бажында-ла В. И. Ленин Азербайджанын, Грузияны, Арменияны, Дагестанын болгон Даг Республиканың коммунистерине мылча деп билээ: «Кавказтың совет республикаларына өзгө ба-ка»

Шайда Россияның хожу-даңгай, карагы-бүдүлүк кы-дык-кымыгары — Осетия — Совет эрге-чачыганың чылдарында мурдун дүргүзүндө бестин хө-жүдүлгү экономикалыг бол-ган, культураның чечектелген автономия республикаларынч бирөөн болу берген. Амгы үеде аңаа баргаш, кай-нар-даа көөр болза, заводтар-ныч бажычылары болгон чур-талга бажычыларының ынар-тадары бестин үңген тургу-лар. Республиканың тараа шөлдери дөңгө, оң сядтары болгон виноград шөлдери боттай. Осетияның дагдан шимээрден баткан дамырап сугарып күзүгү суг турби-наларының хурдулары ажал-сохсал чокка долгай, чыгы-нанчак электрлиг сядды-тарын кылып турар. А шайда казан-бажычыга керосин чырык кыпкан-на кыжын даг чуртуугарда эң бай-шырак кыж дээр тур-ган болтай.

Суг дээрбелери биле идик-көткөр мастерскаялар, таак-ны болгон арага-дары кылар черлер дөңгө шаандакы Осетияның «Индустриалдыг»

эрги-шайрай ол-дур. Совет эрге-чачыганың чылдарында чаа-чаа чурттайчылыг черлер өзүп үңген, ыңчанган даг чуртуугулар оларын «Даң хаа-ны», «Иогри» («Чаа Осетия»), «Фари» («Аас-кыжи») деп оңаа аттар-биле оларын адап алганнар. Чер ажалдык-чылары бо чымын шышап-ла эки ажалдааннар. Олар кө-дө ажал-агыл культураның үзү-түңдөдери болгон чуртуугуларынч дөңгө, оң ажал каттап өскөн. Бистин бүдүрүгө черлериң марккалары чүг-лө Совет Эвелелине өзс, ха-рып-даа даштыкыда бестин дыка эки билер апарган.

Осетияның көдө черлери база-ла таыттыгар аржык кылдыр чарттыганнар. Бир өзс даг чуртуугулар шаанда боттарының үзүлү-кечтим чер-лери озу-биле, а эки-ле дөңгө ийи андазын-биле аң-дарып чораян болза, амгы үе-де бүгү көдө ажал-агыл ажалдыкчылар бүрүн-биле меха-низа-статтыган. Бо хүнерде бистин көдө болгон сохтоз бүрүзүдө-ле ортумаа-биле 70-80 күчүлү тракторлар болгон — автомашиналарыг, дыка хой, тараа ажал аяр комбайнарыг бооп турар. А оон өскө чүтү-бүрү техника-

ны кыж санап четпес хой болу берген. Совет эрге-чачыганынч чылдарында чаа-чаа чурттайчылыг черлер өзүп үңген, ыңчанган даг чуртуугулар оларын «Даң хаа-ны», «Иогри» («Чаа Осетия»), «Фари» («Аас-кыжи») деп оңаа аттар-биле оларын адап алганнар. Чер ажалдык-чылары бо чымын шышап-ла эки ажалдааннар. Олар кө-дө ажал-агыл культураның үзү-түңдөдери болгон чуртуугуларынч дөңгө, оң ажал каттап өскөн. Бистин бүдүрүгө черлериң марккалары чүг-лө Совет Эвелелине өзс, ха-рып-даа даштыкыда бестин дыка эки билер апарган.

Хөрөгөң дагкыларың салым-хууунуң дугайында кай-сөс чугааласкап тур мен. Олар эрги шаңгы Осетияның үеинде эрге-медел чок чораяннар. Совет эрге-чачы-рга даг чуртууг хөрөгөңерге хосталган, аас-кечтин бол-ган бүрүн деп эргени тып-сып берген. Бистин хөрөгөң-лериң амгы үеде ажал-агыл болгон культуру тургу-зушкунуң бүгү адырла-рында эр улус-биле дөңгө ажалдан турарлар.

Революция мурунда чүгө ийи осетин хөрөгөң кыж дээди эртемпин канчал-чоон турган чедип алып аргалыг

болган. Амгы үеде бистин республикада дээди болгон ортумак тускай эртемпин специа-листтерин арасында хө-рөгөңер эр кыжилерден кө-үдөй берген. Бөгүн Осетияда 135 хөрөгөңер-эртемпери-ниң докторлары болгон кан-дидаттары, ийи муң ажал кы-жи СССР-ниң, РСФСР-ниң болгон Соңгу-Осетин АССР-ниң Дээди Советтериниң деп-утаттарында согулганнар.

Мөөң төрөң черин ам кы-жи бүрүгү үжү-бжантга, эртемп-билгилди чурт апарган. Бир өзс бисте республика мурунда чачыг-даа өөрд-илгө чери турбаан болза, ам дөңгө дээди өөрдилгө чери, оң иштиңе күрүнө универ-ситети дипломнуң тускай эртемпилгери белеткен үндү-рүп турар апарган.

Осетияның ажалыч чоңа-ры адыраг эбелгени толо-тө-төт үзүлүшкөн, бүгү сохтоз улус-биле кыды төрөң чуртуу-кыж кыжынның ажалдыкчылар, бистин чуртга коммуни-сти тургузушкунуң улус программазын күсөдөр дөңгө демисекириңе чыгылаш чок шитириниң ажалын тур-рарлар-деп, Т. С. Хетагурова түңөндө чугаалаан.

(СЭТА).

ЧУВАШ ЧЕРНИҢ ЧАА АМЫДЫРАЛЫ

Чуваш АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы С. М. ИСЛЮКОВ чугаалап тур

Хүн көңгө түдүм-на ал-дарыг хүн-СССР-ниң тур-густунганынч 50 чымынч байырламы чоокшудан көл чоруур. Акы-дуума улус-тар-биле кыды бистин республиканың ажалдыкчы-лери ол байраады төлөткөн уткун турар. В. И. Ленин 1920 чылдын июнь 24-те «Ав-тономиялуу чыдам област дугайында» декретке ат салганы бүдүгө бидирген.

Бөгүң Чувашия — бау-луг-ла социалистик улуг чаар-тылгалар болгон республика деп чугаалап херек. Хааныг Россия үеинде «кырым оуру журуу» деп турган кыж-илерин ажал-тодериң оол-дар, кыстыра бо хүнерде шой ээлдирген, бестин дүктү-лери өстүрүп, юм-тогаларын бижип, чаа-чаа хоорайлар-ны түдүп турар-дыр.

Совет эрге-чачырга чылдарында 290 ажал заводтары болгон фабрикаларын шаан-да чүгө 800 ажалчыныг үрүмк уст-дарга черлериң орунга тургускан. Бистин республиканың кыды турар продукциямы 80 ажал даш-тыкы чурттар ап турар.

Машина болгон прибор ту-ду, электротехника болгон энергетика, химия үзүтүрө-ри, пос-таамы болгон мың ча-ап, болбаазарлар бүдүрү-лө

турар кылыгыларың чет-чө өзс даңазы-дыр. А оон-даа өскө, эң чаа хевирлериң кы-дыгыларын ол массалык-биле бүдүрүп үндүрүшкө белет-кен турар.

Чокта чаа үлөтүр продук-цияны бүдүрүп үндүрүшкө хемчээл бир миллиард рубль ала берген. «Ону чедип ала-рыңа бестин чыла негеттин-геп-дур. Ыңаа-даа Чувашия-ның 1975 чылда бүдүрүп үн-дүрүп бүгү продукцияның ийни хемчээл барык ийи миллиард рубль чедер болтай».

Хөгжүдүлгөң кол-ла дүргө-лөдүлгөң бирөөн республиканың ажалдыкчы-лери чуртууг бүдүрүлгө кол-ликтивтери-биле, конструктор бирылары болгон эртемп-шичил төптөри-биле чо-гадыкчы кады ажалдыкы-газы ол болган.

Тоску беш чылдын даал-таларын хуусааындан эрте күсөдери дөңгө социалистик черлери республиканың үлөт-үрүп хөгжүдүрүшкө база улуг рольду ойноп турар. Чу-вашияның ажалыч чоңаары Марий болгон Мордва АССР-лерде, Ярославл область бот-тарының эштери-биле чарыш-тык. Ол күш-ажалыч маргыл-да бүдүрүлгөң хөгжүдүп, буржуаараадырың арга-

зы берип, муркыч дүрүл-гөңү өзүлүг байлыктг дүр-жүлгөңүң шыгамырын ажал-кыткан. Шаң мыды дүр-жүлгөң Чебоксарыда беш чыл планында көрүдүргөңи өзүлүг тууду турар күчүлүг тракторлар заводунда чуртууг 30 националдыкың төлө-лөкчлери база-ла өскөлгө дөңгөдүп берип турар. Бо беш чылдын төңгүзүдө 330 аят күштүг баштайгы бир муң мыдыг тракторлар кы-дымын үңген турар.

Эртеке бестин чыл дүргү-зүндө Чувашияның көдөзүн база-ла таыттыгымы кыдыр чарттыганнар. Республика тараа культураның, карто-фельдин, хмельдиң улуг бү-дүрүлгөң болу берген.

Чуртууг хой-хой районна-рынга шышап бо чымын Чу-вашияга агаар-бойдуштуң бай-далы таражыларга база таар-ымча чок болган. Эрги шаг-да мыдыг тарылга болгон болза кара аймык болган-ла ол. Ыңаа-даа эртемп-тех-ника-биле чөпөслөгөн көдө ажалдыкчы о бергелери ажал эртин шыдаан. Бо чымын тараа культураның гестар-дан-на ортумак дүдүдү 16,4 центнер болган. Ол дөңгө, революция мурунда чыдам тарыачыларың эң дүжүтүр

чылдарда ап турганындан ийи каттап хой-дур.

Республиканың хову-шөл-дери ажал-ажалчылар ажал ажалымын дөңгөдүкч, Си-бириниң байлак дүдүдүн ажал ажалыны дүзүлгөсөл дөң боттарыны механ-изаторларын болгон техниканы чоруткан.

Бөгүң Чувашия — чаа туудуларың крайы. Завод-тарың туудулары болгон чуртууга бажычыларың кварталдары бестин үңү, хоорайлары болгон суураар-ның оуру-хевирлер чартты-нып турар. Эртеке беш чылда 50 ажал ө-бүдө чаа чагай-жыды тууган кварталларын алган. Бо беш чылда ам-даа 70 миң ө-бүдө чаа чур-талга черлери алып.

Революция мурунда бестин республиканың девискээ-ринге чүгө 22 эчки турган, а бөгүн ийи бир муң хире эм-нелгелер, ползаниналар, диспансерлер болгон феаль-шер пункттары техниканы эң болбаазы херекселдери-биле дераттыгон ажалдан турар. Чоокку айларда элөң кыды улуг эмнелгө төптөри ажалдалга кирерин база чу-гаалап херек.

Кыждарың культураут негеддерин улам долугу-биле хандырып турар апарган.

Чокта чаа Чебоксарыга чар-тык миллион хире номнарыг библиотек, музыка учашче-зи, улуг типография, кыжын эштар сулуг бассейни ажал-кыткан. Волгаың каас-чараш эртинде профанелдериниң улуг саваторийл/ база ту-дун турар. Чебоксарының чаа стадионуна баштайгы спорт-чугу маршалдар улуга бо-луп Чувашияның кыжыла-лың беш театрларыныг бир-ээ — музыка театрыны бажымы төлөшкөн турар.

Бо чымын Чувашияның күр-үнө университетини баш-тайгы дооң үндүрүшкүнч болгон. Оон өөрөнчлери — математиктер, физиктер, хи-миктер, экономистер, тогу-тү-лөр — партияның XXIV съез-диниң төгүлүг шитирлери ажалдыкчы боттандыра-рынга кирер дөңгө рес-пуб-ликаның бүгү-ле бажычы-даа чедер берген ажалдан тур-рарлар.

Бистин чуртууг улустары ленинч партияның удурту-газы-биле боттарының чырык-кылыг келер үеи — комму-низм бир деминг ө-бүдө бол-гон алган тууду турарлар. Совет Социалистик Респу-бликаның улуг Эвелелиниң хамаатызы болурунда улуг аас-кежан кайда-даа чок.

(СЭТА).

Профвеледдериниң дээр ажалдыг кадыкшыдылга черлери

Профвеледдериниң сана-торий-курорт албан черлери-ниң СССР-ниң тургустунга-нымың 50 чымынч алдар бол-дурган социалистик чарыкы-ны түңдөдери үндүргөн. 36 коллектив ВЦСПС-тиң дин-дионары-биле, алдан ажал-чы черлер — профвеледдериниң Курорттар эргелезиниң тала-ам-биле Топ Чөлүдөң бол-ган медицина ажалдыкчы-ларыны профвеледдериниң ТК-зының хундүлө бижиктери-биле шаңдаткан. Чамдык сана-торий-курорт албан черлери-ниң СЭЖ ТК-ның, СССР-ниң Дээди Советиниң Президи-умунуң, СССР-ниң Министрлер Чогулуниниң болгон ВЦСПС-тиң Юбилейин Хундүлө дем-дө-биле шаңаары-биле кыр-ген.

Ол дугайын профвелед-дериниң Курорттар эргелезиниң талаам-биле Топ Чөлүдөң декабрь 12-де болгон хура-лынга дыңаткан.

(СЭТА-ның корр).

Кооператорлар рапорттап тур

Херегел кооперацияның ажалдыкчылары СССР-ниң тургустунганынч 50 чымын төлөткит утук дээр чарыш-пышаан, ногааларны сядып алышыкынын организастыг чоруткан.

Белеткел черлериңде, ажал-дап кылып бүдүрүлгө болгон сядыг организация черлериңде пландан дына ажыр, 3887 муң тонна ногаалар кирген. Мо-скваны, чуртууг хоорай-ларыны болгон үлөтүр төп-териниң ажалчы чоңаарыңе ногаалар чүдүрүп чорудуп план база ажыр күсөтүргөн.

Ногаалар сядып алыры үр-гүлчүлөшкөн.

(СЭТА).

С. АЛЬЕНДЕ КУБАДА

ГАВАНА. (СЭТА). Албаның али-чоруунуң айы-биле Кубада чоруу турар Чил Республиканың президентин Саль-вадор Альенде Россия Кубаның суратлы Бардеро курор-туңга чораян. Ону Кубаның Компартияның ТК-зының Бирги секретары, Революстуг казааның Премьер-Министри Фидель Кастро үдөп чораян.

Хоорайның нудумчулары Кубаның болгон Чилиниң күр-үнө тукури-биле шиметтиген. «Фидель, Альенде, Куба си-дер-биле кады», «Чилиге удур империалистерниң сүлөзөңи буруу шаап тур бис!», «Куба-чили наймырал делегерин!» деп бижэон өңдүг трансараттылар, лоуңуар чер болганга чыйнап турган.

Хоорайның муң-муң чуртталчалары ажал-дугама ийи чур-тууг удуртукчуларыга байыр чедирген.

КОСМОНАВТАР АЙДА

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Америк космонавтарың башаар-ганы «Аполлон-17» корабли-ниң ай кабыламы декабрь 12-де Москваны-биле 22 миң 35 миңуа турда ховуң деп ажалтан чериң мурнуу тала-амыга 80 метр болгон чөп таламында 200 метрге барып олорушкан. Ховган черде кра-терлер-ле хой болган. Ховган соолда каш шак болганда, космонавтар ай кырыңе үңүшүпүп кылганнар.

Ай кырыңче үпө бергеш, космонавтар ховган чериңде дооңуң барың чок болганын дыңаткан. Ыңаа-даа, Ай-ның кыры дика чымык бол-ганында космонавтарың буттары 20-25 сантиметр кыр бастымын турган.

Космонавтар 04 миң 07 ми-нуа турда телевидение дам-чылдыгыны эгелээнер. Сер-нан лухоход-биле чоруп, ше-неде кылган.

Оң соовда космонавтар чымыг агымын ийиңчлери-биле ийи черден 2,5 метр ха-ны оңгараар казып, прибор-лар тургускан. Серпан үпө дугаар оңгары довурак хевирлери алыры-биле каскан. Геолог Шмитт-биле кады, ол довуракты узулган, луно-ходка барып чүдүрүп каан-нар.

10 шаң 07 миңуада космо-навтар ай кабыламыңе кире бергешер. Оларынч ай кы-рыңе баштайгы үңүшкүнч барык 7 шаң үргүдүлгөн.

Космонавт Эванстың баш-карамы космос кораблиниң кол блогу Айның кырында барык 100 километр бедикте дөңгөңүн чоруп турар. Ол база-ла шилчел ажалдыкы кылып турар.

ИНДИЙ-КЫДАТТА ТУЛУЧУШКУННАР

ХАНОЙ. (СЭТА). Мурнуу Вьетнамың Хосталганың үзүлүг чөпөктүг күштери Куангчи жокула. Топ платодо, Меконг хем уюнда болгон Сайгон девискээринде чал-ча шериглериң туруштарыңе шаан хал-дашкыннарын үргүдүлгөн турар.

Соңгу секторларда кадыг-дошкун тулу-чушкуннар бооп турар. Паралганың Хост-талга агентилеиниң дыңатканы-биле алдыга, декабрь 1-ден 10-га чедир Хост-талганың үзүлүг чөпөктүг күштериниң кезектери Куангчи девискээринге дайы-ның 2.300 солдаттарыны чыскаалдан үн-дүргөн, 24 аар артиллерия боларын чыл-ча шапкан, 20 танкылары болгон куак-тыг машиналары узулган, а ол мышап 10 америк самолөттү дүжүр аткан.

Меконг хем уюнда сайгончу аг-шериг-лер улуг когаралга таваржып турар. Олар Шокаңг жокула ноябрь дүргүзүндө 662

кыжын өдүрткөн, 2 шериг суднолары узулуктыган болгон 5 автомашинаны үргүдээн.

ВЕННИ ТЕВИИ

(Улаанчым, Эгез № 202 «Шында»)

— Каа-Хемде аытты, шарыны калчач чедип азыр боор. Хар суу көк боорге маа-Өккө улдуу, көртүм хире черге таран тарып алмаа-ла аас-Көкүн. Мегеле-спире ас-калар?

— Бир чүе болур магаз чок кылдыр болаан, Контгураа чүтүрүт мый-биле от көзгөрөт. Чүтүрүт боор дег, тугааны харгазаттын-де, чоран.

— Селтеме, дүмкөкөм. Дүт дүжери ам-дөк ырак. Че калчар, атылдын, шарынын, оон мый ийи барба тарамы бо арак экен боду контап-көмөн аяк аяк боор. Сагымын артына, Кыдаттын кара арага дөт чүвезинин баа чорудур мен.

— Кыдаттын кара арагазы деп чугаа дымнаан, хейде-ле Далаанын шымын хайынган. Кара-Хондуг кыдаттын бүтүзө өрттөнөт кыдат, оун тапкымадан турган оон кыргачанын байлар бектен алган, кыдырып каан ырай сөзөвөнчүр сымтыкче эрөөдөп, чагышче шагайттан, угаанын окуучуларга сугта сун турганы каракаа көстүп, кыргачанын үе-чочуру кулакан дымнаан келген. Эриш-шагай кыргачанын иренип чок апарган. Байларга байлаадыр байы чор отурум, алардын баккы билер үе келер. Чоуну-чоргоонун ой, хейде-ле хойла-чин ол. Иды өрүк-биле чагыш аянтан иккин, чоргыс одакта чагытанын чор. Көндүгү чүе ой деп чагыш бол-могө чок дөт. Контгураанын чынаганнын баккын ыт чыны, мугарынын баккы орт чыны дөт болду. Дөт болду-деп донгун харылаан:

— Идыг болза, идыг-ла мыйнап. Көргөй-ла.

— Охай, ол болзаык бе. Чугаа чагыш, чудурун ийи эес бе оон. Дугураун алганымас оон-дөт, Контгураа мугташ дымна шеле соппан. Азы дугурау-биле харын онгар-дөккөр өчкөнөкөкөп,

бурунгаар деп берген. Ашак биле бичин оон оон соондан далаандай-ла каавар.

— Далаа бастырык кыргача масканын алган, көшөпчөп оран, чорумалдын төмөс-батпас суук чугаанын, оон какар-оугун эриш бол, үш кыянын соонго көргөн: олардын арамы ыраак, эч соонда-бичин оон.

— Хоотку сен бе, кончут бөрөк, акын чара шешит! Контгураанын ол көргүзүшүпүндө Далаа бичин сыйраш дөт. Оон азын улай-улай кымылаан. Чүрөк өлгөн чор-жаз чүең дүжөсө: чугаа ку-дугурун хондунадыр. Таалың бирде азын азылдеринге, чамдыкта быгынардыга-даа барып салагадылаар. Азы кымылаарга шаптыктык боорга, оон орта шугудан чорур — таалыктын бенин кымыч-биле деп кылдыр.

— Чаш амытан чадканын чор-ла-ла амдыгымың үш дымнаалар.

— Бөрөк, удуй бердиң бе, хак-хак.

— Сигөөнү Далаа олар-биле сүрүшүр-ле кодага келген. Ширини чодак салыма туюн ичтин алган, Кара-Доругну догаанын-десканын шапчы-лон турган: оон ооргозын, кондалайын суйбар, акын ашак, дийтерин көргүзөр, ийи хоуну-даа озуу-солту көрдүргүзөр — ары чыгырың чөмбөн хайынган ады-ла — азын адырар хон чок.

— Контгураа далаанын кузуну шымылаадыр сорбушаан, орукка «бөрөкчөт» чоран огу-дун артычыла — таалыктын кажаа чыныда салып алган азынаарын чиндон огураган. Элең болган, борбак-сарбак чүвезер арымынча дөт кары ийи кеш ичтин ушун келген. Азы магадан турган Ширинин сымар карактары мыйда-ла барган:

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Аа, тааныш, мен ходай могоу салыр. Мен ходай куш анык — кес-кес. Ам бар, чон?

— Кадымнарга хууда сүй бөлөм-дүр. Херек болаа, ха-маан, база экөөр мен-дөт, кеңтерин ийи ходай сунган.

— Аа, мен ходай амраар — дөт, баккы чыны-чанын, база-ла ийи ходай албы-шаан, Ширини уламчылаан. Буухаар, сарык-ала — чу херек, шугту мен сен боор.

— Охай, булгаар, сарык-алгы, ижер-тыртар дөт, кижиге чүе херек эес дээр силер кожаа. Болзар силер хары.

— Шы, шы, мен сен бу-даар. Ча, ам мен баккы бар, балай база, ашак база. Чой, арага тир, Куш чугаа салыр-ла.

— Чон-чон-дөт чоруй Контгураа «Асыгбай» дөт. Дем-гич ашак чокчулаан кюрге, ол бир-ле, чөвөң аяа сымары араак чугаалаан. Тирөөн чугаа баккы доос-караалаан дугура деп согаш кылмы каан. Оон Контгураа Шириниге:

— Олар ажырас, Далаа-биле таныш. Орукка танышкып алган узуу. Оон баккы-ныга баарлар-дөт.

— Асыгбай таалыктын эриш ажыр калган, бичин оонду эдиртеш. Далаанын чавыт баккыныч улган. Далаа бичин оонду артычыла таалыктын байлык баккыныча апарып берген. Ширини оон караалаан, Далаанын кара-нык баккы-биле экжикче үдүр имешкен. Оон:

— Аа, тааныш, ам куш эки тааныш салыр — дөт, азымынче хоуну сунган, дүр-тен чугаалаан. — Степа Германович.

— Чүе дидир могоу оон? Ыстакан мрбан деп чугаа? — дөт, Контгураа экжик асыкче дөйт-ле хак көргөн. Далаа арам берген болган.

— Ширини катангаан: — Мени Степа, Степан дээр.

— Аа, Ыстоовка. Че-че, бо-

ду билан, ажырас таныш, ады абас-дыр мен. Мени Контгураа дээр-дөт, база хоуну сунган.

— Бай Ковхара. Азы куш эки. Ча, ам чой, стопка чир-маан, база баккыңга кюрге, кадык кара шайын чаа-ла эксен, хлевин пексен-келген-нерин шайладырыңга белет-кенип, ажаапыраан турган.

— Девин асыкдан бус бурт кылбаан Асыгбай ам хөвөр олураа хончур киярп каан бызаачы-ла — сос-домакты энтэй каан-ла олураар:

— Байларга доодаар, баш, дугу куйгалап чир боордан башка баста чүе боор. Мен бо Контгураага чөвөң азыг чыла чалчалан келдим. Ам кы-рык баккыңга бөтөп бо-дур-чүгүрүк атытарын соотурар, ажаадыр Херек иштине чүр-кенип, эриш кырында баштыг болган, баран бооп-ла чор мен ийи аал, Далаа.

— Орус-дөт, тыва-даа бай-ны канды дээр силер кыргач. Баян тудум бар-ла бола-да дээр, кылганыңды кыргач кыл-ла дээр мыйдыг шуг-дыр ийи бо, Мааң-биле дөмөй ажал-хокудулг ишканын чүе.

— Ылымын илдыг харын. А хуура, үе-пак дошкуну-раада Контгураа дег кожаа-рактар-биле кончунчур бола, кижикти бөртүтү баккы-боор-биле, чөвөң хоуу-не-ли-биле-даа баар чыгыс-дыр. Харын канчалда эки чүе? Сүмөч чүе аал?

— Баа-ла байлардан хончур доган ирей-дир бо кылдыр болаан, Далаа айтырган: — Черинерге кады кырааны-лар, урут-дарымыр-даа бар-ла ийен. Мен чүе дээр мен. Олар-биле сүмөччөспөр эки эес бе?

— Кады шага-ла кымыл-дустан — баа-ла бо хоо-дураан Контгураанын саанын саап чораш, уаер бугага шедирин каан болбас бе. Чагыс кызым сугта барган. Аркан-ла чүе бо — уруум-уң огу. Күжүрү орукка

болгулар.

— Оостр, карп, сом уксаанын балыктары чазы, лосос бол-ген мезил кууң, кызын үр-ген ийи чажар.

— Куш кирип семирер үезин-де балык доктаамал куртаар эеринден ирады, чоруй барил болур. Скумбияр бодуну чини планктонун азы-биле да-лайке ханылап кирер-даа, үс-түкү кагыч-даа үнер. Дус чок сугларын балык хончунт үе-лай-биле бөтөп кюжер. Чы-жиз, олар хундус-кем унуга, кезжээктей септерге бар.

— Ургенези өскө черлерге ча-жар балыктар нургулайлаа деп аксынга баргыт кылгач-тар. Чамдык балыктар кыш-таар черлерге семирер, күш кирип алы-ла соок дүшпөздө-

көвүздө, ийи-чагыс төтөгө-лекчи, кижилерин үгүдөгөдө-лөр орук удуна хемирин ба-лыын эвээктер. Орук-чирк-тин хайым, ыракта кадыгы, ала-бугазы хөдөр, хемер хөй.

— Ихтиологтар узуу ажал агуй ужу-дузалап уауу үзөни бу-дурп турарын демдегелес арга-жар. Балыктар салган уу-с хөдөр анда тывыш ажалын организастарына таарымча-лыг: хөй чурттакчылыг, орук гуадырына энтэй районнара. Төрө-Хөдө ам эзеринде ос-ман деп тывыш талазы-биле ажал чок балык бар. Ам ынаар пелядыт салган. Ос-манын сааны эвээкчээр дээр ол өлкө шортанын база «кө-жүрү» кирген.

— Сибирийн балык талазы-би-ле эртемденери, биологтар гус черин балыктарын өстү-рүп көндөдиринин аргаларын өөрчүн, ол талазы-биле иш-челдерин, дуржулгаларын, шешелдерин кылп турар. Каддыгы, мыйыт, бел мыйшак үнелиг балыктарын сааны кө-вүдөдир сорууга база салды-ган. М. СМЕРНОВА.

— Сибирин балык талазы-би-ле эртемденери, биологтар гус черин балыктарын өстү-рүп көндөдиринин аргаларын өөрчүн, ол талазы-биле иш-челдерин, дуржулгаларын, шешелдерин кылп турар. Каддыгы, мыйыт, бел мыйшак үнелиг балыктарын сааны кө-вүдөдир сорууга база салды-ган. М. СМЕРНОВА.

— Сибирин балык талазы-би-ле эртемденери, биологтар гус черин балыктарын өстү-рүп көндөдиринин аргаларын өөрчүн, ол талазы-биле иш-челдерин, дуржулгаларын, шешелдерин кылп турар. Каддыгы, мыйыт, бел мыйшак үнелиг балыктарын сааны кө-вүдөдир сорууга база салды-ган. М. СМЕРНОВА.

— Сибирин балык талазы-би-ле эртемденери, биологтар гус черин балыктарын өстү-рүп көндөдиринин аргаларын өөрчүн, ол талазы-биле иш-челдерин, дуржулгаларын, шешелдерин кылп турар. Каддыгы, мыйыт, бел мыйшак үнелиг балыктарын сааны кө-вүдөдир сорууга база салды-ган. М. СМЕРНОВА.

— Сибирин балык талазы-би-ле эртемденери, биологтар гус черин балыктарын өстү-рүп көндөдиринин аргаларын өөрчүн, ол талазы-биле иш-челдерин, дуржулгаларын, шешелдерин кылп турар. Каддыгы, мыйыт, бел мыйшак үнелиг балыктарын сааны кө-вүдөдир сорууга база салды-ган. М. СМЕРНОВА.

— Сибирин балык талазы-би-ле эртемденери, биологтар гус черин балыктарын өстү-рүп көндөдиринин аргаларын өөрчүн, ол талазы-биле иш-челдерин, дуржулгаларын, шешелдерин кылп турар. Каддыгы, мыйыт, бел мыйшак үнелиг балыктарын сааны кө-вүдөдир сорууга база салды-ган. М. СМЕРНОВА.

— Сибирин балык талазы-би-ле эртемденери, биологтар гус черин балыктарын өстү-рүп көндөдиринин аргаларын өөрчүн, ол талазы-биле иш-челдерин, дуржулгаларын, шешелдерин кылп турар. Каддыгы, мыйыт, бел мыйшак үнелиг балыктарын сааны кө-вүдөдир сорууга база салды-ган. М. СМЕРНОВА.

— Сибирин балык талазы-би-ле эртемденери, биологтар гус черин балыктарын өстү-рүп көндөдиринин аргаларын өөрчүн, ол талазы-биле иш-челдерин, дуржулгаларын, шешелдерин кылп турар. Каддыгы, мыйыт, бел мыйшак үнелиг балыктарын сааны кө-вүдөдир сорууга база салды-ган. М. СМЕРНОВА.

— Сибирин балык талазы-би-ле эртемденери, биологтар гус черин балыктарын өстү-рүп көндөдиринин аргаларын өөрчүн, ол талазы-биле иш-челдерин, дуржулгаларын, шешелдерин кылп турар. Каддыгы, мыйыт, бел мыйшак үнелиг балыктарын сааны кө-вүдөдир сорууга база салды-ган. М. СМЕРНОВА.

— Сибирин балык талазы-би-ле эртемденери, биологтар гус черин балыктарын өстү-рүп көндөдиринин аргаларын өөрчүн, ол талазы-биле иш-челдерин, дуржулгаларын, шешелдерин кылп турар. Каддыгы, мыйыт, бел мыйшак үнелиг балыктарын сааны кө-вүдөдир сорууга база салды-ган. М. СМЕРНОВА.

«Бузулбас эвилел» деп конкурска

Контгураа канчаар хоректеп чорду. Баарым ажырас. Каала-даа чоран ажырас адамкы-лар бис — дөт, амдыгы бичин оолде айттык.

— Далаа оолду орукка-ла, Контгураа кончур чорда, кээрген чоран болган, оон эилтеп айттыган:

— Азымын кым дээрп эрес эр? Кара-Кочал-биле кады ойлар силер — дөт, чүрү-жуу оолач көргөн.

— Оол хуудуру, шаан: — Кок-Хөвөй — деп хары-лаан.

— Иччыл ашак огулуга уаыш-кан:

— Тараа юн-хөвөктей бер-генде азым мою божаан чүе. Ала-неизини өөңгө олура божаан уругуң ам-өөрүлдө экжик эккен боор дээрге чүе-вези бар боор эес. Харын калган уругуң үе-чөргө-дөт кыстар байлардың та-раамын оордал ууштан тур-ган, анда юн-хөвөк соктап эккен боор чүвезер. Оларын тышкан ады-дыр ийи.

— Кок-Хөвөк. Тывышкы-ла адышкылар — Шайынар кадык бектеп шайын, та-валкы хлевин оларын мур-дулга салган, — баккы кы-рыктын бичин эйтти эккен, Кара-Кочал — дөт.

— Далаа кайгы берген: — Эчтти кайын алганың ол, Дөтчөң?

— Кадык оочу дур көргөн: — Катя эккен берди-ле. — Наман?

— Эртен, сен саткың бер-генде.

— Ашаа бибедиң бе? Ам ба-да Катиян өткөр чадавас. Чаа божаан кууруң.

— Чок. Сарбогар Сайлы-кара чорду. Бааа чюоста чаа келди. Катя уругуларга кы-чигир бааа эккен берди. Бир-де бичин хан ишти — дөт, Далаанын кадык сугтай бер-ген.

— Асыгбай ийи ийи аартаар-га өнгөндө дүшкөн шалкы-дег, борбак-борбак дөрдөр оон хаваалдан мөвдүңөшп келтирди. Чөп-биле дөриң чола туткулаан, киярп кел-ген таалыктын Далааже сун-ган. Бирөөн азым тышканын барган, чүгөс.

— Ойт, кайым боор ирем — дөт.

— Сениме, сенде боду де-лин аады чой аал, ап ал. Ажы-тодуге үе. Ийи шыл

эртен эрте болган кезээктей үнер. Дөткө берген суг сым-та, халын моголарын турду үргенези чажар. Халың бу-руу — чөвөң тугенде үргө-нө чажыкыңны доостур. Урге-нез ийи сиңениң черге бол-ган хем угагачыңдан ты-валкы хончөктерге чажар. Оон соонда өрү болуп алган чаылаан чоруттар. Ала-буга байлааныр хем дуулуе үнүш аразына чаптынын өер, а август эгезинде элениңдерек сымк черлерге боор. Ийи-чар да улуг балыктар база ынаар келер. Сооп эгезээр онгар-ларга чылдырар.

— Мезил чымчак дүштү сооп арыг сугта ынак. Кижин то-гостун соонда үргенези ча-жар. Оон муруну чарында уйтузуудан оттуу, сугу өрү чоктаптар. Ургенези чажарда дүрген агымын сымк черин шалкы алып. Байланы суг дэ-жыкже чедир чыстык кээр. Мезил чынын шимчегер эес барык-ла чөмөксөс. Суг сооп эгезээр билек мезил-даа ча-зылбай боор.

— Ала-буга арыг сугта ынак. Улуг балыктар сугта болган эзермерге турар. Оон олар

де челе боор.

— Дус чок арыг сугларын чамдык балыктарыңды шим-чезиңниң көрөдү. Хөдөргө болган суг көлөктеринде ба-лык үргенези хемерде ба-лыккадан орайлап чажар.

— Соокту-балык суг үнү-жү-биле байлак оожум хөмөктер-ге ынак. Кижин суг дүвөгө турар, тергини улуг соокта шимчөк чок апар. Февральда суг чайнылаан, харалчалар тыпты берсе-ле, соокту-балык чылмындан үнүптер. Суг кадымы өйдө хемин өрү өс-көтөр, оон алдырлары үр-генези чажар. Ол үени тола-радыр берге эес. Халык мур-чугуз хөп турда ол үрге-нез чажар. Чөп-оон хон-ганда оон байлан боттанып үнер, олар оожум агымын черлерин эрик чогуунче чү-түрү. Ургенези чынык балык-тар чайгалар черлеге кетчи, семирер дээр сымк сугларга чоруттар.

— Ала-буга арыг сугта ынак. Улуг балыктар сугта болган эзермерге турар. Оон олар

де челе боор.

— Дус чок арыг сугларын чамдык балыктарыңды шим-чезиңниң көрөдү. Хөдөргө болган суг көлөктеринде ба-лык үргенези хемерде ба-лыккадан орайлап чажар.

— Соокту-балык суг үнү-жү-биле байлак оожум хөмөктер-ге ынак. Кижин суг дүвөгө турар, тергини улуг соокта шимчөк чок апар. Февральда суг чайнылаан, харалчалар тыпты берсе-ле, соокту-балык чылмындан үнүптер. Суг кадымы өйдө хемин өрү өс-көтөр, оон алдырлары үр-генези чажар. Ол үени тола-радыр берге эес. Халык мур-чугуз хөп турда ол үрге-нез чажар. Чөп-оон хон-ганда оон байлан боттанып үнер, олар оожум агымын черлерин эрик чогуунче чү-түрү. Ургенези чынык балык-тар чайгалар черлеге кетчи, семирер дээр сымк сугларга чоруттар.

— Ала-буга арыг сугта ынак. Улуг балыктар сугта болган эзермерге турар. Оон олар

де челе боор.

— Дус чок арыг сугларын чамдык балыктарыңды шим-чезиңниң көрөдү. Хөдөргө болган суг көлөктеринде ба-лык үргенези хемерде ба-лыккадан орайлап чажар.

— Соокту-балык суг үнү-жү-биле байлак оожум хөмөктер-ге ынак. Кижин суг дүвөгө турар, тергини улуг соокта шимчөк чок апар. Февральда суг чайнылаан, харалчалар тыпты берсе-ле, соокту-балык чылмындан үнүптер. Суг кадымы өйдө хемин өрү өс-көтөр, оон алдырлары үр-генези чажар. Ол үени тола-радыр берге эес. Халык мур-чугуз хөп турда ол үрге-нез чажар. Чөп-оон хон-ганда оон байлан боттанып үнер, олар оожум агымын черлерин эрик чогуунче чү-түрү. Ургенези чынык балык-тар чайгалар черлеге кетчи, семирер дээр сымк сугларга чоруттар.

— Ала-буга арыг сугта ынак. Улуг балыктар сугта болган эзермерге турар. Оон олар